

Oppdragervold i etniske minoritetsfamilier
Foreldreveiledning som forebyggende arbeid i
barneverntjenesten

Kandidatnummer: 5015
Diakonhjemmet Høgskole

Bacheloroppgave
Bachelor i sosialt arbeid
Kull: 11SOSHEL

Antall ord: 8800
Dato: 5.mai 2014

Forord

*”With these two hands my mother holds me, cares for me, this I love.
But with these two hands my mother hits me – this I hate”*

(Girl, East Asia and the Pacific, 2005 gjengitt etter Pinheiro 2008)

Innholdsfortegnelse

Forord	2
1 Innledning	4
1.1 <i>Bakgrunn for problemstilling</i>	4
1.2 <i>Problemstilling, avgrensning og begrepsforklaringer</i>	4
1.3 <i>Sosialfaglig relevans</i>	6
1.4 <i>Disposisjon</i>	6
2 Metode	8
2.1 <i>Hva er metode?</i>	8
2.2 <i>Metodisk fremgangsmåte</i>	8
2.3 <i>Metode- og kildekritikk</i>	8
3 Presentasjon av teori, litteratur og forskning	10
3.1 <i>Statistikk</i>	10
3.2 <i>Oppdragervoldens historie i Norge</i>	10
3.3 <i>Hva er vold?</i>	11
3.3.1 <i>Oppdragervold</i>	12
3.4 <i>Individuelt og kollektivistisk syn på familieliv og oppdragelse</i>	12
3.5 <i>Sosioøkonomiske forhold</i>	14
3.6 <i>Oppdragervoldens skadevirkninger på barn</i>	14
3.7 <i>Barneverntjenestens mandat og forebyggende arbeid</i>	15
3.8 <i>Foreldreveiledning</i>	16
4 Drøfting	17
4.1 <i>Tillit til barneverntjenesten – et vanskelig utgangspunkt?</i>	17
4.2 <i>Foreldres rettigheter og barneverntjenestens mandat</i>	18
4.3 <i>Kulturkompetanse og kultursensitivitet</i>	19
4.4 <i>Språk og kommunikasjon</i>	21
4.5 <i>Hvordan påvirke til endring?</i>	22
4.5.1 <i>Gode innfallsvinkler</i>	22
4.5.2 <i>Nye verktøy</i>	23
4.5.3 <i>Å bringe inn barnet</i>	23
4.6 <i>Familiens forutsetninger og opplevelse av å delta i veiledning</i>	24
4.7 <i>Foreldreveiledningens forebyggende effekt</i>	25
5 Avslutning	27
Litteraturliste	28

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for problemstilling

Temaet jeg ønsker å belyse i min bacheloroppgave er barneverntjenestens arbeid med minoritetsfamilier som bruker fysisk eller psykisk vold som oppdragelsesmetode for å oppdra barna sine.

Første gang jeg ble opptatt av temaet, var da jeg besøkte et barnehjem i Nairobi, i Kenya. En mannlig ansatt på barnehjemmet begynte å slå og sparke en liten gutt, fordi han gjorde noe han ikke fikk lov til. For meg ble dette et brutalt møte med mange barns virkelighet og en øyeåpner for at i noen kulturer blir dette ansett som greit. Jeg var ikke helt overbevist om at dette kun ble gjort for å oppdra denne gutten, for jeg så en mann som lot sitt eget sinne og frustrasjon gå ut over en gutt som gjorde noen uskyldige rampestreker på feil sted til feil tid. Men der stod jeg, uten å gjøre noe, i all min usikkerhet om jeg hadde noen rett til å gripe inn i situasjonen.

Noen år etterpå hadde jeg praksis gjennom skolen, i barnevernet, på en tiltaksavdeling i nærheten av Oslo. Der jobbet jeg med to familier fra Somalia og Eritrea, der noen av utfordringene omhandlet vold mot barna. Jeg så på samarbeidet med disse familiene ofte som veldig utfordrende på grunn av utfordringer knyttet til språk og kommunikasjon og ulike forståelser på livet. Jeg følte at ikke alle møtene ble like meningsfulle, fordi det var vanskelig å danne en felles forståelse og et felles mål. I tillegg hadde disse familiene mye ekstra ballast fra en tid med flukt, og en vanskelig overgang til et nytt og ukjent land. Dette gjorde familiens behov omfattende. Tiden fløy, og jeg spurte meg selv hva vi egentlig gjorde for disse barna. Makteløsheten steg i meg, og jeg lurte på hva som kunne bidra til et godt samarbeid og endring i familiene. I arbeidet mitt med bacheloroppgaven ble derfor sosialarbeideres arbeid med disse familiene svært viktig for meg.

1.2 Problemstilling, avgrensning og begrepsforklaringer

Min problemstillingen ser slik ut:

”Hvordan kan foreldreveiledning bidra til å forebygge utøvelse av oppdragervold i minoritetsfamilier?”

Fokuset i oppgaven vil være foreldre som bruker vold som en disiplineringsmetode for å oppdra barn. På bakgrunn av det, vil hovedvekten i oppgaven være på foreldreveiledning som blir brukt i barneverntjenesten, der hensikten er å endre foreldrenes skadelige omsorgspraksis. Jeg velger å utelukke omsorgsovertakelse, og kun fokusere på foreldreveiledning som tiltak mens barna bor hjemme. Jeg vil ta utgangspunkt i veiledning av etniske minoritetsforeldre.

En minoritet, sier noe om at en person eller gruppe tilhører ett mindretall som skiller seg ut fra den største delen av befolkningen i et samfunn. Når det er snakk om etniske minoriteter, henviser det ofte til en gruppe mennesker med annen etnisk opprinnelse, til utseende og hudfarge, til kulturelle tradisjoner og levemåter (Arbeids-og inkluderingsdepartementet 2007:4). Jeg vil legge særlig vekt på familier fra Afrika og Asia. Tidligere brukte SSB begrepet ikke-vestlige land, som fortsatt ofte blir brukt i dagligtalen. Med ikke-vestlige land, menes landene som ligger i Øst-Europa, Asia med Tyrkia, Afrika og Latin-Amerika (SSB 2008). Dette velger jeg, som SSB, å gå bort ifra, fordi forskjellene og forholdene blir for store. Grunnen til at jeg fokuserer på land i Afrika og Asia, er fordi statistikken viser at en stor andel av barna med barnevernstiltak på grunn av fysisk mishandling i hjemmet, er fra disse verdensdelene (Kalve og Dyrhaug 2011:9). Jeg velger å ikke skille på barn med annen etnisk opprinnelse og barn født i Norge med foreldre av annen etnisk opprinnelse, til tross for at grad av barn og foreldres kulturtilpasning vil kunne påvirke situasjonen. Jeg velger å inkludere begge grupper, fordi barneverntjenesten forholder seg til begge grupper (ibid.), og familiene må veiledes ut ifra individuelle behov. Det er viktig å få frem at oppdragervold også forekommer i andre land og verdensdeler enn de som hittil er nevnt, også i Norge. Det skal understrekes at langt ifra alle familier fra Afrika og Asia praktiserer oppdragervold, og at familiene fra disse verdensdelene er langt ifra en homogen gruppe verken etnisk, språklig, religiøs, kulturelt eller sosioøkonomisk (Berggrav 2013). Kulturforskjeller er ikke nødvendigvis forbundet med etniske forskjeller. I Norge kan det for eksempel også, i likhet med andre land, være store kulturforskjeller mellom sosial klasse, kjønn, religiøs tilhørighet og geografisk tilhørighet (Eriksen 2011). Jeg velger å skrive om arbeidet med etniske minoritetsfamilier fordi jeg vil lære mer om temaet, på grunn av at utfordringene virker så komplekse og omfattende.

Forskningslitteraturen bruker ofte oppdragervold som et forklarende begrep på vold som blir brukt i oppdragelsesøyemed.

Weele, Ansar og Castro (2011:122), siterer Straus, som definerer oppdragervold slik:

Corporal punishment is the use of physical force with the intension of causing a child to experience pain but not injury for the purpose of correction or control of the child's behaviour.

Jeg velger å bruke betegnelsen oppdragervold i denne oppgaven, for å gjøre lesingen lettere.

Foreldreveiledning er et frivillig hjelpetiltak i barneverntjenesten, for foreldre som ønsker veiledning i forhold til barnet sitt. Målet er å øke foreldrenes omsorgskompetanse ovenfor barnet (Bunkholdt og Sandbæk 2008).

1.3 Sosialfaglig relevans

Det har vært et sterkt mediefokus på barneverntjenestens håndtering av saker i minoritetsfamilier den siste tiden, der mediene har lagt vekt på tillitskrise og barneverntjenestens maktposisjon. Norge har blitt et stadig mer flerkulturelt samfunn, og mange innvandrere og flyktninger trenger hjelp fra hjelpeapparatet. Dermed øker også kravene til hjelpeapparatets kunnskap om kulturforskjeller og bevissthet rundt arbeid med minoriteter. Barn som opplever vold i familien, er også en svært viktig del av barneverntjenestens arbeid. Temaet blir ekstra viktig, fordi vi vet at vold mot barn kan få konsekvenser for barna det gjelder, og at det er et utbredt problem. Volden skader barna, både fysisk og psykisk (Heltne og Strømsvåg 2011). For å sikre barna trygg omsorg og positiv utvikling i oppveksten, er det viktig at arbeidet i slike saker kommer i søkelyset.

1.4 Disposisjon

Oppgaven er i hovedsak delt inn i 5 kapitler. Kapittel 1 tar for seg innledningen til oppgaven, hvor jeg til nå har presentert tema og bakgrunn for oppgaven, samt oppgavens problemstilling og problemstillingens avgrensning. I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for metoden jeg har brukt, beskrive hvordan jeg har gått frem for å finne relevant litteratur, og stille meg kritisk til litteraturen jeg har brukt. I kapittel 3, har jeg gjort rede for relevant teori, litteratur og forskning som skal ligge til grunn for drøftingen jeg har gjort i kapittel 4. Teorien gjør rede for hva vold og oppdragervold er, samt voldens skadevirkninger. Den gjør også rede for ulike kulturelle livssyn og minoritetsfamiliers sosioøkonomiske vilkår. Tilslutt tar jeg for meg barneverntjenestens mandat, og en kort innføring i foreldreveiledning. I kapittel 4, vil jeg

drøfte hvordan foreldreveiledning i barneverntjenesten kan forebygge oppdragervold i minoritetsfamilier. Da velger jeg å legge vekt på hva en sosialarbeider må være bevisst og ha kunnskap og kompetanse til i veiledningen av minoritetsforeldre, hvilke faktorer som påvirker veiledningen - utfordringer og muligheter, samt i hvilken grad veiledningen i barneverntjenesten har effekt. I kapittel 5, vil jeg avslutte oppgaven med å samle trådene, og oppsummere viktige momenter og funn i oppgaven.

2 Metode

2.1 Hva er metode?

I følge Dalland (2007), er metode et redskap som systematisk kan brukes i møte med noe en vil undersøke, for å skaffe ny kunnskap innen et felt. Valg av metode vil ha mye å si for oppgavens utforming og resultat.

2.2 Metodisk fremgangsmåte

Denne oppgaven er resultatet av et litteraturstudie. Jacobsen (2010:54) forklarer et litteraturstudie som en metode der man baserer seg på sekundærdata for å finne frem til kunnskap. Sekundærdata er data som andre har publisert i bøker, rapporter, tidsskrifter, databaser for statistikk og lignende. Det baserer seg altså på andres kvalitative og kvantitative forskning på området. Med andre ord skal jeg ta utgangspunkt i teorier og empirisk forskning som allerede eksisterer, og ut ifra det svare på en problemstilling gjennom teoretisk fremstilling og drøfting.

I forberedelsene av denne oppgaven har jeg funnet litteratur på flere måter. Jeg fått tips om litteratur fra mine tidligere kollegaer fra praksis i barneverntjenesten, og andre i mitt nettverk som tidligere har studert barnevern. Søkjetjenester som Idunn, Bibsys, Google, og bibliotekenes søkjetjenester har jeg hyppig brukt, samt internettsider som Statistisk Sentralbyrå (SSB) og Regjeringens nettside. Når jeg har brukt søkjetjenestene har jeg brukt emneord som *etniske minoriteter i barnevernet, innvandrere i barneverntjenesten, interkulturelt barnevernsarbeid, oppdragervold, vold i hjemmet, forskning om oppdragervold, rapporter barnevern, og foreldreveiledning barnevern*. Da har jeg fått mange treff på fagbøker, lærebøker og forskningsrapporter som er relevant for mitt tema, samt dagsaktuelle artikler. Jeg har også funnet litteratur ved å lete i litteraturlistene i forskningsrapporter og lærebøker med nærliggende tema. Pensumlistene til Diakonhjemmet høgskole har også vært viktige kilder til litteratur.

2.3 Metode- og kildekritikk

Det foreligger relativt lite forskning og litteratur om temaet oppdragervold i Norge og arbeid med minoritetsfamilier. Redd Barna kom derimot ut med en rapport i 2013, om blant annet barneverntjenestens håndtering av vold mot barn i minoritetsfamilier, som jeg i stor grad har

brukt i denne oppgaven. Det fins noe litteratur særskilt om oppdragervold, men desto mer litteratur om vold i familien generelt. Å bare bruke generell kunnskap om vold i hjemmet til å beskrive fenomenet oppdragervold kan være misvisende om man ikke finner oppdragervoldens særegenhet. Hensikten og grunnen for vold kan påvirke tiltakene og veiledningen. Samtidig er det svært viktig å kunne se oppdragervold i lys av annen familievold, for dette kan lett gli inn i hverandre. Mye av kunnskapen om oppdragervold er hentet fra andre steder i verden, der studiene bygger på andre samfunnsmessige forhold, som vanskelig kan la seg overføre direkte til en norsk kontekst. Jeg har likevel valgt å gi plass til internasjonale studier, fordi Norges fokus på å forebygge oppdragervold er relativt nytt. Man kan anta at det finnes likhetstrekk i hvordan barn opplever vold og forekomsten av det, selv om det vil være store gap og forskjeller. Jeg har tatt utgangspunkt i nordiske lære- og fagbøker, fordi det vil være mest tilnærmet den norske situasjonen og forståelsen vi har i dag, i arbeid med etniske minoriteter. Noe av kritikken til min bruk av kilder, er at jeg kun tar utgangspunkt i vestlige fagpersoners perspektiv om temaet oppdragervold og arbeid med etniske minoriteter. Det kunne vært interessant å lese litteratur fra en ikke-vestlig fagperson, men det har jeg valgt å ikke fokusere på i denne oppgaven, fordi jeg synes det var vanskelig å finne og jeg tok meg ikke tid til å lete det opp. Jeg har anvendt noen sitater og forskning fra et brukerperspektiv – hvordan foreldre og barn opplever oppdragervold og deres møte med sosialarbeidere, men som nevnt tidligere er det forsket lite på. Disse valgene kan vekke noen perspektiver fremfor andre, de vestlige fremfor de ikke-vestlige perspektivene, og en fagpersons perspektiv fremfor et brukerperspektiv, som kan gjøre oppgaven mindre nyansert. Det er også et spørsmål hvor mye litteraturen vekker barnets perspektiv i forhold til foreldrenes perspektiver om temaet. Det er gjort mer forskning på veiledning med for eksempel samiske minoriteter i Norge, enn andre minoriteter. Jeg har brukt noe litteratur som omhandler samiske minoriteter, og det kan diskuteres hvor mye man kan sammenligne de med minoritetsfamilier fra Afrika eller Asia.

Jeg har forsøkt å bruke nyere litteratur, ikke eldre enn 2007, slik at litteraturen skal være mest mulig oppdatert i forhold til ny forskning på området. Likevel har jeg brukt noe eldre litteratur når det gjelder sentrale teorier og begrepsavklaringer som fortsatt er allment brukt.

3 Presentasjon av teori, litteratur og forskning

3.1 Statistikk

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika og Asia, representerer hele 6,4 prosent av landets befolkning (SSB 2013b). Særlig antall innvandring av statsborgere fra de tre typiske flyktningslandene som det kommer flest fra; Somalia, Eritrea og Afghanistan, har økt de siste årene (SSB 2013a). Statistikken viser at en stor andel av barna med barnevernstiltak grunnet fysisk mishandling i hjemmet, er fra disse landene, Somalia, Eritrea, Etiopia, Irak, Afghanistan og Thailand (Kalve og Dyrhaug 2011:9). I en Nova-undersøkelse (Mossige og Stefansen 2007), viser tallene at ungdommer med mødre fra ikke-vestlige land, har seks ganger så høy statistisk risiko for å bli utsatt for grov vold av sin mor, enn ungdommer med mødre fra Norden. Også Folkehelseinstituttet og Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress, har gjort undersøkelser der resultatene viser at risikoen for å utsettes for vold var høyere blant ungdom som hadde en far fra ikke-vestlige land (Schou, Dyb og Graff-Iversen 2007). Det er vanskelig å si noe om i hvor stort omfang det er snakk om vold i oppdragelsen, eller om volden oppstår av andre grunner.

3.2 Oppdragervoldens historie i Norge

Man skal ikke langt tilbake i tid, før oppdragervold var kulturelt forankret også i Norge. Bare tilbake til 1960-tallet, var det normalt å utøve streng, kontrollert disiplin som vold og andre sanksjoner i oppdragelsesøyemed (Berggrav 2013). På den tiden gav foreldrene gjerne advarsler på forhånd og brukte fysisk straff på en planlagt måte om ikke barnet gjorde som foreldrene forventet (Kolstad gjengitt etter Berggrav 2013). På den tiden var normene annerledes enn i dag. Far var sjefen i huset, mor hadde ansvar for barneomsorg, matlaging og husstell, mens barnet skulle i størst mulig grad føye seg etter og respektere sine foreldre (Weele, Ansar og Castro 2011). Etter kvinnes likestillingskamp på 1970-tallet, fikk kvinner, og etter hvert også barn, økt medvirkning og egne rettigheter (ibid.). I 1991, ble FNs barnekonvensjon gjort rettslig bindende i Norge (Berggrav 2013). Den fastslo at foreldrene og staten har et ansvar for å beskytte barn mot alle former for fysisk eller psykisk vold, misbruk, mishandling, skade, forsømmelse og utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner (FNs barnekonvensjon). Ikke før i 2004 trådte barnekonvensjonen i kraft gjennom norsk lov, men i rettspraksis ble klaps fortsatt ikke sett på som helt ulovlig. I 2010 ble endringer i barneloven vedtatt som tydeliggjorde at ”barn ikke skal utsettes for noen form for vold, verken lette klaps,

skremmende atferd, eller plagsom og hensynsløs opptreden, selv om det skjer i oppdragelsesøyemed” (barneloven). I andre deler av verden har ikke utviklingen skjedd på samme måte, og mange land anser bruk av fysisk avstraffelse for å irettesette barna, som nødvendig for oppdragelse og disiplin. Selv i mange land i Europa som vi vanligvis sammenligner oss med, er ikke synet på klaps og ris like strengt som i Norge. Finland og Sverige var derimot 10 år foran Norge i lovfesting av forbud mot fysisk avstraffelse i oppdragelsen (Berggrav 2013). FNs barnekonvensjon om barns rettigheter er nå som tidligere sagt, innfelt i norsk lov, og totalforbudet mot all form for vold gjelder alle barn som bor og oppholder seg i Norge (Berggrav 2013).

3.3 Hva er vold?

Hva vold er, er vanskelig å gi et entydig svar på, fordi vold kan utføres på så mange ulike måter, oppleves på ulike måter, og ha ulike meninger. En generell definisjon på vold som er mye brukt, er:

enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe han eller hun vil. (Per Idal gjengitt etter Heltne og Steinsvåg 2011:19).

Denne definisjonen tar utgangspunkt i hvordan en person opplever en voldssituasjon og hvilke konsekvenser det får for den utsatte, noe vi legger stor vekt på i Norge i dag (Heltne og Steinsvåg 2011). Om man spør foreldre fra hele verden, vil det nok for de fleste være uhørt å skulle mishandle barna sine. Men foreldrene kan ha svært veldig ulik oppfatning av hva de legger i begrepene mishandling og vold. Noen vil si de oppdrar sine barn med kjærlighet, når de disiplinere med tukt og klaps, for at barna skal bli lovlydige og pliktoppfyllende borgere. Som det kjente sitatet sier: ”den man elsker, tukter man.” Til tross for at holdninger i Norge har endret seg i større grad til å forby all form for vold mot barn, kan man fortsatt høre folk si slikt som; ”jeg fikk da ris eller en ørefik da jeg var liten, men tok da ikke skade av det.” Også nordmenns meninger om hva som er vold er også forskjellige - er det vold å ta barnet hardt i armen eller dra barnet mot sin vilje opp på rommet?

3.3.1 Oppdragervold

Oppdragervold blir som tidligere nevnt, definert som:

Corporal punishment is the use of physical force with the intension of causing a child to experience pain but not injury for the purpose of correction or control of the Childs behaviour (Straus gjengitt etter Weele, Ansar og Castro 2011:122).

For å skille denne type vold i oppdragelsesøyemed fra annen mishandling av barn, kan en ta utgangspunkt i impulsiv vold og instrumentell vold. Impulsiv vold kjennetegnes ved ukontrollert og spontant sinne, frustrasjon og aggresjon som går utover barna, mens instrumentell vold er som oftest kontrollert og har et bestemt formål (Weele, Ansar og Castro 2011:122). I virkeligheten kan det derimot være problematisk å skille disse hendelsene som to uavhengige fenomener. En kan også dele oppdragervold inn i to kategorier; fysisk- og psykisk oppdragervold. UNICEF definerer fysisk oppdragervold som slag, klaps og ris med hånd eller gjenstand, eller med bruk av gjenstander som pisk, stokk, belte, sko og tresleiv. Det kan også handle om å sparke, riste, kaste, klype, bite, lugge, gi barnet ørefik, tvinge barnet til å sitte i ukomfortable posisjoner eller vaske barnets munn med såpe (Pinheiro 2006:52). Psykisk oppdragervold blir forklart i Pinheiro sin rapport som atferd og straff som nedvurderer, ydmyker, virker nedtrykkende, truer, skremmer eller latterliggjør barnet. Det kan være å bruke nedsettende og ydmykende ord eller gjennom ikke-verbalt språk, som blikk, tegn og annet kroppsspråk. Det kan også handle om sosiale sanksjoner, som å bli utpekt som syndebukk eller bli utskjelt foran andre mennesker (Pinheiro 2006:53). Å true barn med å spille på frykt kan handle om innlåsing av barnet på et rom, bruk av trusler om straff eller trusler om at barnet skal bli forlatt eller skadet, latterliggjøre barnet mens andre hører på eller avvise barnet følelsesmessig (Weele, Ansar og Castro 2011). Noen familier gjør bruk av grov manipulasjon, slik at barnet føler skam hvis det ikke oppfører seg slik foreldrene ønsker. Bruken av fysisk og psykisk avstraffelse glir ofte i hverandre, og familier som utsetter barna for fysisk avstraffelse, har lettere for å ty til trusler om vold, altså psykisk vold (ibid.).

3.4 Individuelt og kollektivistisk syn på familieliv og oppdragelse

Når en skal arbeide med mennesker kan man være sikker på at uansett hvem man møter, treffer man familier med forskjellige syn, holdninger og verdier når det gjelder både barneoppdragelse og familielivet. Disse forskjellene kan komme av egne erfaringer og

opplevelser, personlighetstype, tro og ikke minst kultur. Man er i stor grad formet av de holdninger, verdier og normer man vokser opp med, og disse verdiene tar man med seg videre i livet. To forskjellige idealtypiske kulturelle livssyn som kan være nyttige å forstå, er den individualistiske og den kollektivistiske (Aadnesen og Hærem 2007, Heltne og Steinsvåg 2011, Jávo 2010, Skytte 2010). Avstraffelse av barn skjer i alle kulturelle sammenhenger, men det er stor forskjell på hvorfor og hvordan barn straffes (Heltne og Steinsvåg 2011). I det individualistiske livssynet, som er mest utbredt i skandinaviske og mange europeiske land, er det individet som er mest i fokus. Barnet blir oppdratt til å bli selvstendig. Å ha egne meninger er høyt verdsatt, og barnet skal ha rett til å forme sitt eget liv og utvikle sine egne evner. Det er foreldrene som har hovedansvaret for barnet, og forholdet kjennetegnes som en forhandlingsrelasjon, der både foreldrene og barnet skal ha rett til å si sin mening og komme med ønsker (Skytte 2010:69). Samtidig skal barnet lære å ta ansvar for sitt eget liv. Målet er at barnet selv skal integrere skyldfølelse og moralske holdninger ovenfor seg selv. Barnet skal forstå og erkjenne rekkevidden og konsekvensene av handlingene det har gjort. Det er altså viktig at barnet skal forstå, tenke og velge selv, og på den måten utvikle en indre autoritet (Skytte 2010:81).

I den kollektivistiske kulturen er lojaliteten og forpliktelsen til storfamilien ansett som viktig – foreldre, søsken, tanter, onkler og besteforeldre, (i noen tilfeller også naboer og venner). Det er ikke bare enkeltindividet som må stå til ansvar for sine handlinger – hele familiens ære vil stå på spill. Dårlig atferd vil bringe skam over familien (Skytte 2010), slik at det er ytre faktorer som er retningsgivende for barnets atferd. Det er hele storfamilien som har ansvaret for oppdragelsen. De eldre i familien har autoritet og ansvar på grunn av livserfaring, som innebærer en rett og en plikt til å fysisk straffe de som er yngre (ibid.). Eldre søsken kan derfor forventes å fysisk disiplinere yngre søskens dårlige oppførsel. Oppdragelsen er svært preget av lydighet, og disiplineringen er rettet mot å kontrollere den øyeblikkelige situasjonen. Avstraffelsen kan dermed være vilkårlig ut ifra strafferens humør og bedømmelse. Foreldrene oppdrar barnet ved å ta valg på deres vegne, fordi de tenker at barnet ikke har evne til å velge selv (Skytte 2010).

Synet på personlighetsendring og karakter er også svært forskjellig i de ulike livssynene. I det kollektivistiske livssynet ser de på personlighet som noe bastant og som ikke går an å endre, i motsetning til det individualistiske livssynets overbevisningen. Den individualistiske

forståelsen er at individet er formelig og påvirkes av miljøet, slik at barn kan endre seg om foreldrene endrer atferd (Skytte 2010).

3.5 Sosioøkonomiske forhold

Mange etniske minoritetsfamilier i Norge lever under tøffe kår (Berg og Ask 2011). Minoritetsfamilier er ofte overrepresentert blant lavinntektsfamiliene i Norge (Skytte 2010). Flere familier er marginaliserte, som betyr at de havner utenfor hva som anses som ”normalt” i forhold til rettigheter og mulighet til deltakelse, inntekt og anerkjennelse (Klyve 2006:71.). De mangler ofte utdanning og arbeid, slik at de har mindre mulighet for inntekt til å forsørge familien (Skytte 2010:38-41). Mange mangler sosialt nettverk, har lite kjennskap til kulturelle koder og har manglende kjennskap til det norske språket. Det vil si at mange blir isolert, har vanskeligheter med å sosialisere seg, og skaffe seg informasjon (Frønes og Strømme 2010). Mange sliter også med å tilpasse seg en ny kultur. Ofte har de ikke råd til bolig, og mange bor i små leiligheter med altfor liten plass til hele familien. Boligene er også ofte i dårlig stand (Berg og Ask 2011, Skytte 2010:45). I tillegg kan familiene leve i savn til hjemland og nære personer, og lide av tap og traumer. Mange har dårlig helse – og sliter med fysisk og psykisk sykdom (Frønes og Strømme 2013). Det skal understrekes at dette ikke gjelder alle. Noen har også høy utdanning, med gode jobber, tett nettverk og er godt integrert i Norge. Statistisk sett kan man derimot se at en større andel av minoritetsfamilier, lever under dårlige sosioøkonomiske forhold (Skytte 2010:35). Å leve under slike forhold tar på både psykisk og fysisk, og kan også være grunner til at foreldrene ikke greier å se og vise empati til barna. En risiko er at foreldrenes frustrasjon går utover barna. Familiens omstendigheter kan altså påvirke foreldrenes omsorgsevne, på grunn av mangel på sosiale vilkår som skaper gode rammer rundt barnas oppvekst (Berggrav 2013, Skytte 2010).

3.6 Oppdragervoldens skadevirkninger på barn

Fordi det er vanskelig å sette et tydelig skille mellom oppdragervold og annen familievold, kan det være problematisk å studere oppdragervoldens skadevirkninger som noe separat. Det er også lite forskning direkte på skadevirkninger av oppdragervolden (Weele, Ansar og Castro 2011:126). Pinheiro (2006), har på oppdrag fra FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), FNs barnefond (UNICEF) og Verdens Helseorganisasjon (WHO), skrevet en verdensomfattende rapport om vold mot barn, der barn fra hele verden ble spurt om hva de synes om fysisk avstraffelse. 75 % av barna sa at det å bruke slik straff som del i oppdragelsen

var negativt, og at de heller vil ha en forklaring på hva de har gjort galt. Barna fortalte at det var vondt å bli slått og at det føles ydmykende og nedverdiggende å bli slått av de som sier at de elsker dem, og skal ta vare på dem. Barn og unge utsatt for oppdragervold, forteller at de sitter igjen med følelsen av å ha blitt krenket, devaluert og ydmyket foran andre (Pinheiro 2006:53). Rapporten påpeker at unge barn ofte ikke husker eller forstår hvorfor de blir slått, og at barn bare vil avstå fra dårlig oppførsel hvis de møter en overhengende fare eller trussel om å bli straffet. Denne type avstraffelse mener de bare vil tvinge barn inn i ønsket oppførsel ved hjelp av redsel, og at det ikke hjelper barnet med å utvikle en indre motivasjon for sine handlinger, eller lærer barnet alternative måter å handle på (ibid.). Om barnet lever i kronisk frykt, kan det få fysiologiske og psykiske konsekvenser. Frykt fører til at barnet utvikler en nevrologisk alarmberedskap. Hjernen programmeres til å handle på måter som er nødvendige for overlevelse. Slike stressreaksjoner kan bety å gå til kamp, flykte, fryse eller underkaste seg. Frykten kan hemme barnets evne til å inngå i trygt samspill med andre mennesker, hindre balansert utvikling av personligheten, og evne til å utvikle spontanitet, samt forstyrre evnen til læring (Weele, Ansar og Castro 2011:126). Vold mot et barn kan derfor med stor sannsynlighet resultere i at barns helse, utvikling eller verdighet blir skadet. I ekstreme tilfeller kan volden føre til dødelige skader, funksjonshemming eller omfattende psykiske skader og lidelser (Pinheiro 2006:52).

3.7 Barneverntjenestens mandat og forebyggende arbeid

I Barnevernloven § 1-1, heter det at:

Formålet med denne loven er

- å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid,
- å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

I § 3-1 heter det at det er barneverntjenesten sin oppgave å avdekke problemer og finne tiltak for barna og familiene som trenger det, på et tidlig tidspunkt. Det er kommunen og den kommunale barneverntjenestens ansvar å legge til rette for forebyggende arbeid i familier. Å forebygge innebærer å hindre at uønskede tilstander oppstår eller utvikler seg (Bunkholdt og Sandbæk 2008:150). En metode barneverntjenesten bruker i det forebyggende arbeidet er blant annet foreldreveiledning (ibid.).

3.8 Foreldreveiledning

Foreldreveiledning er et frivillig hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4, der intensjonen er at veiledningen skal hjelpe foreldrene å øke sin omsorgskompetanse, slik at barna kan bo hjemme. Det finnes mange ulike metoder innenfor foreldreveiledning, som for eksempel; Foreldreveiledningsprogrammet ICDP (International Child Development Program), Multi Systemisk Terapi (MST), Parent Management Training Oregon (PMTO), Marte Meo og Funksjonell familieterapi (FFT). Foreldreveiledningsprogrammene fungerer noe forskjellig, både individuelt og i grupper, og kan benyttes i forhold til de ulike utfordringene familiene står ovenfor, for eksempel vold som en del av oppdragelsen, kommunikasjon mellom foreldre og barn, og barns atferdsproblemer (Bunkholdt og Sandbæk 2008). Disse "nye metodene" som er utviklet i barneverntjenesten de siste årene, er grunnet på empowerment og myndiggjøring, og brukermedvirkning står sentralt i arbeidet med familiene (Slettebø og Seim 2007).

Begrepene blir brukt med en forståelse og tro på at den enkelte er ekspert i sitt eget liv, og skal være delaktig og medansvarlig for å definere egne problemer og finne løsninger.

Brukermedvirkning kan forklares som retten til å medvirke i egen sak (ibid.). Disse metodene har fokus på at familiene har ressurser, og utfordringen blir å hjelpe familien å finne måter å bruke disse ressursene på, og støtte familiene i å bruke dem (Bunkholdt og Sandbæk 2008).

Foreldreveiledning tilbudt av barneverntjenesten, trenger ikke være bundet til disse metodene, men ofte blir flere elementer av de ulike metodene brukt i veiledningen, sammen med metoder fra for eksempel familieterapien (Bunkholdt og Sandbæk 2008). Veiledningen legger vekt på samtale og dialog. Foreldreveiledningens mål i arbeid med etniske minoritetsfamilier som bruker vold i oppdragelsen er å endre foreldrenes voldelige oppdragelsesmetoder, og gi dem kunnskap og verktøy som er tilpasset det norske samfunnets lover og normer.

4 Drøfting

Fysisk avstraffelse er ulovlig i Norge. Det kan derfor bli problematisk når en minoritetsfamilie kommer til Norge og tar med seg sine kulturelt forankrede disiplineringsmetoder med fysisk irettesettelse fra hjemlandet, og bruker den disiplineringsmetoden i norsk kontekst (Weele, Ansar og Castro 2011).

En mor forklarer sin situasjon slik:

”Det er ikke enkelt å komme fra en tradisjon der fysisk avstraffelse er alminnelig akseptert i barneoppdragelse, og så skulle oppdra barn i Norge slik det aksepteres her når man som foreldre ikke har kunnskap eller har erfart andre måter” (Aadnesen og Hærem 2007:114).

For å hjelpe disse familiene å tilpasse seg norske lover og regler, blir det ekstremt viktig at foreldrene får ny kunnskap om hvordan være foreldre i en ny kontekst (Aadnesen og Hærem 2007:26).

4.1 Tillit til barneverntjenesten – et vanskelig utgangspunkt?

Et godt samarbeid mellom barneverntjenesten og foreldrene, er viktig om positiv endring skal skje. Det krever derimot tillit og felles forståelse. Men svært mange minoritetsfamilier møter barneverntjenesten med sterk mistillit og en tro om at barneverntjenesten skal ta barna deres (Berggrav 2013:51). Sunil Loona, en anerkjent psykolog, kjent for sitt arbeid med flerspråklighet og etniske minoriteter, forteller om somaliske kvinner som har demonstrert mot barnevernets ”maktmisbruk”, og klaget blant annet på at barnevernet var ”for dårlige på dialog og kulturell kompetanse i møte med familier med minoritetsbakgrunn” (Brenna 2012).

Forskning viser at foreldrene som er i kontakt med barneverntjenesten, kan oppleve at de blir fratatt makt og kontroll i forhold til barna, ved at deres forståelse av foreldrerollen ikke blir vektlagt eller forstått av barneverntjenesten (Aadnesen og Hærem 2007:65).

Maktforholdet som automatisk ligger mellom en barnevernansatt og familien, kan utfordre muligheten for tillit og samarbeid i veiledningen. Maktforholdet dreier seg ikke nødvendigvis bare om barnevernet som ett offentlig system, som gjør ”inngrep” i en families privatliv, men det kan også handle om minoritets- og majoritetsperspektivet. Minoritetsgrupper kan føle seg

devaluert av majoritetspersoner (Boine 2009:15). Disse familiene har ofte også manglende forståelse for barnevernets oppgaver og funksjon (Aadnesen og Hærem 2007). Dette kan komme av negative rykter fra ulike miljøer og media, i tillegg til at familiene kan være lite kjent i det norske systemet, og ha lite tilgang til informasjon. I mange andre land finnes det ikke en tjeneste som barneverntjenesten i Norge, slik at en instans med rett til å ta barna fra hjemmet, kan virke skremmende.

Barnevernansatte rapporterer i Redd Barnas rapport at tillitskrisen mellom enkelte minoritetsmiljøer og barnevernet blir sett på som et vesentlig hinder for å få til endring i familiene, fordi det hindrer åpen dialog og mottakelighet for hjelpetiltak. Noen informanter har selv opplevd trusler, og vegrer seg for saker med minoritetsfamilier (Berggrav 2013:7). Barnevernansatte uttrykte at de ønsket seg økt kompetanse på flerkulturell forståelse, økt bruk av kulturelle brobyggere og flere ansatte med minoritetsbakgrunn. Det var også bred enighet om at barnevernet har en stor jobb å gjøre i å informere om etatens mange frivillige hjelpetiltak utad, både i minoritetsmiljøer og befolkningen for øvrig (ibid.). I Møllersens forskning, viste det seg at felles kulturbakgrunn mellom veiledere og klienter oftere gav et bedre resultat (Boine 2009:20). Dette kan bunne i at foreldrene har mer tillit til en veileder som har samme etnisitet, eller at en veileder med en annen kulturbakgrunn ikke har god nok kjennskap til andre kulturer, og ikke har god nok forståelse til å hjelpe familien (ibid.). Å få inn flere minoritetsansatte i barneverntjenesten fremstilles av Redd Barnas rapport, som et positivt tiltak for å bli mer spesialisert på kulturforståelse (Berggrav 2013).

4.2 Foreldres rettigheter og barneverntjenestens mandat

Barn og foreldres rettigheter er beskyttet gjennom flere internasjonale konvensjoner. FNs menneskerettserklæring fastslår at foreldre har rett til å gi barna sine en religiøs eller verdslig oppdragelse i overensstemmelse med egen overbevisning (Aadnesen og Hærem 2007:25). For å fremme endring i veiledningen er det viktig at barnevernsarbeideren ikke er låst til en vestlig forståelse av hva som generelt regnes som god omsorg. Barnekonvensjonen sier at en skal ta hensyn til tradisjoner, kultur og verdier, og at de skal bli akseptert så lenge man forholder seg til norske lover og retningslinjer (Aadnesen og Hærem 2007:33). Til tross for at foreldrene skal få oppdra barna i sine religiøse og kulturelle verdier og forankringer, må barnevernets beslutninger og veiledning være legitime, altså i samsvar med loven, og med det som er

rettferdig og moralsk forsvarlig (Oterholm 2003:218). I Norge er det ikke lov å bruke vold mot barn, verken fysisk eller psykisk, slik at foreldrene må tilpasse seg disse reglene.

Dobbeltrollen barneverntjenesten har som hjelper og kontrollør er veldig utfordrende. Barnevernet skal hjelpe familiene til å klare seg selv, men de skal også kontrollere om omsorgen er god nok (Bunkholdt og Sandbæk 2008:216). I et forhold med gjensidig tillit og respekt mellom foreldre og veileder, der disse rollene er tydelige kan dette bidra til en positiv endring i foreldrenes omsorgspraksis (ibid). Foreldrenes frykt for å miste barna, kan også føre til at både foreldre og barn tier om forholdene hjemme, eller at de rapporterer positivt om endringer, til tross for at de fortsetter å bruke vold i hjemmet. Noen barn forteller om at oppdragervold aldri foregår blant etnisk norske, men i det skjulte eller blant andre fra samme kultur (Weele, Ansar og Castro 2011). Jeg stille også spørsmålet, hvordan tvang kan endre foreldrenes atferd når valget ikke er indre motivert?

4.3 Veileders kulturkompetanse og kultursensitivitet

I møte med minoritetsfamilier i barnevernet, er det å møte familiene med kultursensitivitet, kulturkompetanse og sosiokulturell forståelse viktige elementer for et godt samarbeid i veiledningen (NOU 2012:5:52). Qureshi (2009:219), forklarer kultursensivitet slik: ”Å vise forståelse og respekt, og å vise sensitivitet for andres verdier og unikheter – og ivareta disse – er å utøve kultursensitivitet i møte med den andre.” Det handler om å ha en åpen, undersøkende og ivaretagende holdning. Kulturkompetanse dreier seg om bruk av kunnskap om spesielle områder, religioner og tradisjoner (Boine 2009:20). Å utøve kultursensitivitet og kulturkompetanse i arbeidet betyr at man anerkjenner betydningen av kultur, og samtidig vurderer tverrkulturelle forhold, sier Boine. Å ha dette som mål er noe sosialarbeidere bør strebe mot. Spørsmålet er om vi som sosialarbeidere klarer dette i praksis? Hvordan kan vi fullt og helt mene at vi forstår andre mennesker?

Den kulturelle delen av et mennesket kan fort få stor betydning og virke forklarende for forskjellig atferd (Weele, Ansar og Castro 2011:133). Man setter familien inn i en boks av kulturelle normer og verdier, og bruker ubevisst sine fordommer til å definere familien. Det er en fare for at klienten som blir sett, blir definert ut fra sosialarbeiderens forestillinger (etnosentrisme) (Aadnesen og Hærem 2007). Vestens meninger oppleves som det naturlige, selvfølgelig og opplagte. Denne forståelsen trenger ikke være i nærheten av familiens egen

forståelse av problemet. Det motsatte av etnosentrisme er kulturrelativisme. Det vil si at man godtar all atferd, fordi man forstår det som kultur. I barnevernsarbeid kan denne tilnærmingen føre til at en ignorerer problemer i en familie og handler mot det som er til barnets beste (Aadnesen og Hårem 2007:58). De barnevernsansatte oppgav i Redd Barnas rapport at ulike verdier og syn på oppdragelse og vold gjør sakene vanskelig å forstå og håndtere. De uttrykte også et savn etter kulturkompetanse og kunnskap om familiestrukturer, kulturelle tradisjoner og oppdragspraksis hos familiene de jobber med, fordi de ofte hadde problemer med å skille kulturforskjeller fra omsorgssvikt (Berggrav 2013:53).

Det å kategorisere tradisjonell kollektivistisk og moderne individualistisk livssyn, som to gjensidig utelukkende kategorier, kan også skape problemer i møte mellom hjelpeapparatet og familiene, sier psykolog Sunil Loona i magasinet Samora (Brenna 2012). For det første mener han at; om kultur var bestemmende for foreldrenes oppdragsstil, ville vi hatt langt flere saker med fysisk mishandling og vold i såkalte ”tradisjonelle kollektivistiske” familier, enn statistikken viser i dag. For det andre mener han at når man lager et system for å klassifisere mennesker i et samfunn, genereres mye stereotypisk kunnskap om marginaliserte grupper. Man tror man vet mye om dem før man har truffet dem, og når man møter dem er det fare for at kommunikasjon styres av det man vet om dem, heller enn det de sier og mener. For det tredje sier han, at en slik kategorisering påtvinger ”oss” og ”dem” en forestilt homogenitet. Mangfoldet og variasjonene i virkeligheten viskes ut. Enda et problem får man når en familie som antas å være tradisjonell kollektivistisk, ikke assosierer seg med kategorien. Veileder vil opprettholde et bilde av familien som ikke stemmer. Det siste han påpeker, er at ved å ta utgangspunkt i forskjeller mellom ”oss” og ”dem”, skaper dette neppe et godt grunnlag for gjensidig dialog. Han sier at dialog mellom likeverdige samarbeidspartnere forutsetter gjensidighet, altså at en ser flere likheter mellom seg selv og de andre (Brenna 2012). Å ha kunnskap om kulturelle forhold er likevel viktig for å forstå en mulig årsak til vold i oppdragelsen (Berggrav 2013:18).

Det har mye å si om veilederen forstår problemer i minoritetsfamilier som uttrykk for kulturforskjeller, eller i faktorer som økonomi, sosiale forhold og diskriminering.

Vi har boligproblemer, vi har jobbproblemer, vi har barnevernsproblemer. Det tar tid å lære norsk. Mange er alenemødre. Vi har så mange oppgaver, hjernen vår er veldig sliten. Hvis du har dårlig hus og dårlig økonomi, hvordan kan du være en god mor? (Naima, mor til fire gjengitt i Berggrav 2013:50).

For å få til endring må veileder ha en forståelse av hva volden handler om. Løsningene ligger der problemene ligger. Weele, Ansar og Castro (2011) kommenterer at det kan virke som om kulturen kommer inn som et forstyrrelsesmoment og påvirker de barnevernansattes bedømmelsesevne på måter som ofte er utenfor deres kontroll. Uansett hudfarge og etnisitet, er det viktig å være åpne for, og se enkeltindividene med sin unike erfaring og livssituasjon. Det kan legge til rette for bedre samarbeid og gjensidig forståelse av problemet mellom barnevernet og familien. Da kan veiledningen ha større sannsynlighet for å lykkes.

4.4 Språk og kommunikasjon

Det er svært varierende norskkunnskaper blant familiene som barneverntjenesten arbeider med. Blant utfordringene i arbeidet med minoritetsforeldre som spesielt ble nevnt blant de barnevernansatte i Redd Barnas rapport, var språk- og kommunikasjonsproblemer, vanskeligheter med å formidle nyanser, og få ærlige svar (Berggrav 2013:7). Studier av minoritetsspråkelige brukere som mottar offentlige tjenester viser at språk- og kommunikasjonsproblemer oppfattes som en tilleggsbarriere, og at språkbarrieren setter klare begrensninger i forhold til hva ansatte og foreldrene har mulighet til å snakke om (Berg 2008). Om både foreldre og veileder har problemer med å uttrykke ønsker og behov i veiledningen, kan det bli vanskelig å skape en gjensidig forståelse, samt legge til rette for samarbeid og tillit. Bruk av tolk vil være avgjørende for felles forståelse i mange tilfeller (Berg og Söderström 2012, Helsedirektoratet 2011). Samtidig er det knyttet mange utfordringer til bruk av tolk, noe jeg velger å ikke gå dypere inn i på grunn av plassmangel, men som det henvises til i nevnt litteratur. De fleste informantene fra barneverntjenesten oppga i Redd Barnas rapport at det rutinemessig ble brukt tolk, men at det forekom at barn måtte tolke for foreldrene sine, særlig i akuttsaker. Enkelte hadde gode erfaringer med bruk av tolk, men et flertall mente det er et stort problem at tolkene ofte ikke fungerer godt nok, og derfor også kan bli unnlatt i arbeidet (Berggrav 2013:48). Disse språkproblemene kan i verste fall få direkte følger for behandlingsutfallet og ikke minst gjøre tilgangen til tilbud og muligheten for endring dårligere for disse familiene (Berg 2011). Dette kan være kritisk i barnevernets saker der barna kan bli skadelidende, og foreldrene kan føle seg maktesløse.

4.5 Hvordan påvirke til endring?

4.5.1 Gode innfallsvinkler

Samarbeid, sier Aadnesen og Hærem (2007:25), er en forutsetning for at barnevernsarbeideren skal få til brukermedvirkning. Samtidig tenker jeg at brukermedvirkning er også en forutsetning for samarbeid. Måten barnevernsarbeideren møter minoritetsforeldre på er viktig for om det blir en samarbeidende relasjon, og om foreldrene opplever å få hjelp.

Brukermedvirkning i veiledning kan bety å gå inn i dialog med foreldrene, og prøve å forstå foreldrenes perspektiver og opplevelser av måten de oppdrar barna på. For å skape tillit mellom familien og veileder, er det viktig å ta frem foreldrenes ressurser og trygge foreldrene som foreldre. Det å ha fokus på de positive sidene ved familiekulturen og vektlegge foreldrenes gode intensjoner med oppdragelsen er hensiktsmessig, for å bekrefte foreldrene for de de er (Weele, Ansar og Castro 2011:132).

Psykologspesialist Judith van der Weele, mener barnevernet i mindre grad bør utvise autoritet og myndighet, og i større grad bør få bruke mer tid til å bli kjent før man går i gang med vanskelige samtaler. Å bygge en allianse med foreldrene er viktigere fremfor å påføre skam eller låse samtalen (ibid.). Hun mener og at det bør være en større åpenhet for å være personlig og bruke utradisjonelle arbeidsmåter for skape trygge relasjoner (Berggrav 2013:64). Hun påpeker at man bruker ulike kommunikasjonsstiler avhengig av hvor i verden man kommer fra. I vestlig kultur har ordet stor betydning. Man snakker eksplisitt og direkte - hva som blir sagt er viktigere enn hva som ikke blir sagt. I deler av Asia og Afrika er konteksten – kroppsspråk, stemning, å dele et måltid viktigere enn ordet. Man kommuniserer mer implisitt og indirekte, og det som ikke blir sagt, kan være viktigere enn det som blir sagt (Berggrav 2013:64). Om samarbeid er vanskelig, må man ty til nye kultursensitive metoder som å dra til familien, spise middag, snakke om ingenting, sier hun. Diskuter fremtiden til barna, snakk om din egen familie, dine egne utfordringer. Dermed kan man sakte nærme seg inn på poenget (ibid.).

Å snakke om foreldrenes mål med avstraffelse i oppdragelsen, er viktig for å bringe frem deres forståelse, og vise at man tar de på alvor (Weele, Ansar og Castro 2011:132). Å hevde at foreldre tar helt feil og ikke har forstått hva barnet trenger, kan bare føre til tilbaketrekning og mistillit. Når man først har bygget tillit og relasjon til foreldrene kan det være hensiktsmessig å samtale om vold og konsekvenser av vold i oppdragelsen. Å snakke om foreldrenes egne

erfaringer med å bli utsatt for oppdragervold, kan bevisstgjøre de for egne følelser og handlinger, og samtaleemner om betydningen av respekt, makt og frykt kan også skape refleksjoner hos foreldrene (ibid.). Det kan være vanskelig å finne gode innfallsvinkler for å snakke om skadevirkninger for barnet og for relasjonen mellom foreldre og barn ved bruk av vold. Men setninger som dette kan virke motiverende for endring: ”Barn som er redde kan ikke lære,” ”du lærer barnet aggressive metoder å løse problemer på, og det kan gjøre livet vanskelig for dem senere” og ”volden hjelper med en gang, men snur du ryggen til, vil problemet fortsatt være der”. Det er også viktig å drøfte bekymringen om at volden kan komme ut av kontroll og bli til mishandling (Weele, Ansar og Castro 2011:133).

Ved å intervensere på denne måten kan foreldreveiledningen gå over fra å føles som tvang til å bli en indre styrt motivasjon, men det krever at foreldrene føler at veilederen er på deres side og vil barnets beste.

4.5.2 Nye verktøy

Det er viktig å huske på at uten å gi foreldrene alternative metoder å oppdra på, vil de stå igjen hjelpeløse og på bar bakke. Noen forslag som kan drøftes med foreldrene er virkningen rettleddning har på barn, hvordan foreldrenes gode handlinger påvirker barnet til å gjøre det samme, effekten av å gi forklaringer på handlinger som er mot barnets vilje, lytte til barnet, ignorere dårlig oppførsel og belønne god oppførsel (Weele, Ansar og Castro 2011:134). Dette er metoder foreldrene kan prøve ut hjemme og få veiledning på i situasjoner de syns er krevende. En moraliserende holdning og tone til foreldrene, om at det er forbudt å slå i Norge, kan gjøre at foreldrene trekker seg tilbake og benekter sin praksis (ibid.). Derfor er det viktig å legge til grunn foreldrenes ønske om å gjøre det beste for barnet, og ta utgangspunkt i det gode foreldrene gjør og ønsker for barnet sitt.

4.5.3 Å bringe inn barnet

FNs barnekonvensjon og barnevernloven, legger stor vekt på å snakke med barnet og innhente dets synspunkter, for å sikre barnets rettsvern og for å ivareta barnets beste. En metode som kan hjelpe foreldrene underveis i veiledningen, er å bringe inn hva barnet syns selv om det å bli slått, eller at barnet selv kan fortelle det høyt (Weele, Ansar og Castro 2011). Da blir det derimot viktig for den barnevernansatte å la det bli en positiv opplevelse for foreldrene, ved å vektlegge hvor klokt og modig barnet er som tørr å fortelle det. Dette kan nemlig stride mot

den kollektivistiske kulturen, at barnet skal si sine meninger (ibid.). Forhåpentligvis kan det øke foreldrenes forståelse og empati med barnet. Det er viktig å understreke viktigheten av ikke å tvinge barn til å fortelle om sin situasjon hjemme, med fare for at barnet skal få større problemer hjemme. Kanskje foreldrene har gitt streng beskjed om ikke å snakke om familieforhold. Foreldrene kan beskyldte barnet for å svikte familien, eller vold kan bli hyppigere brukt for å straffe barnet (ibid.). En utfordring i forhold til det å snakke med barna om volden som skjer hjemme, er barnas lojalitet til foreldrene. Dette ble også oppgitt av de barnevernsansatte i Redd Barnas rapport, som en av de store utfordringene (Berggrav 2013:7). Barn vil opprettholde et overveiende positivt bilde av foreldrene uansett hva slags omsorg de selv får. Ut ifra dette kan barn benekte at de blir behandlet dårlig (Bunkholdt og Sandbæk 2008:136).

Inntrykk jeg fikk i arbeid med minoritetsfamilier i min praksisperiode, var at flere foreldre var fornøyde med hjelpen og veiledningen de fikk, om de fikk delta og bidra med sine tanker og meninger. På den måten ble de mer positive til endring!

4.6 Familiens forutsetninger og opplevelse av å delta i veiledning

Om familiene lever under vanskelige sosioøkonomiske vilkår, vil kanskje foreldrene være lite mottagelige for hjelp, på grunn av andre bekymringer som tar mye plass. Familieveiledningen kan bli en ekstra ballast og stressfaktor som øker foreldrenes avmakt og udugelighetsfølelse som foreldre (Weele, Ansar og Castro 2011:133). Av den grunn er det meget viktig å se på andre hjelpetiltak samtidig som familiene får tilbud om veiledning. Dette velger jeg derimot ikke gå videre inn på, siden det vil havne utenfor min problemstilling. Likevel vil jeg understreke viktigheten av å se familiens helhetlige behov, slik at familiene kan få hjelp til å sortere vekk andre problemer som påvirker familiens situasjon. Alle deler i en families liv, vil påvirke hverandre.

Å delta i foreldreveiledning i barneverntjenesten kan være omfattende og kreve mye tid og innsats fra foreldre. Det kan også kanskje føles som et tap i livet å måtte få hjelp til å oppdra sine egne barn (Bunkholdt og Sandbæk 2008). Foreldreveiledning krever også at foreldrene åpner opp privatlivet for offentlige personer, slik at familien står ovenfor en svært sårbar situasjon (Skytte 2008:209). Veiledningen kan derfor bli en tilleggsbelastning for familien. På en annen side opplevde jeg i praksis at familiene er takknemlige og tilsynelatende trives med å

delta i veiledning av mange grunner. Å ha avtaler og delta på noe kan virke meningsfullt for mange som ikke har annet nettverk eller andre arenaer å sosialisere seg på. Takknemligheten for å få hjelp og støtte, og for at noen bryr seg, samt muligheten for informasjon kan virke positivt for mange. Dette bekrefter Bunkholdt og Sandbæk (2008) i sin bok, og barnevernansatte som uttaler seg i Redd Barnas rapport (Berggrav 2013).

4.7 Foreldreveiledningens forebyggende effekt

Hvordan virker det inn på samarbeidet og dialogen at veilederne er ansatt i barneverntjenesten? Kunne det ha bedre effekt om veiledningen ble utført i andre instanser som hos helsesøster, i integreringsprogrammet, på familievernkontoret eller som kommunalt arrangerte foreldreveiledningskurs? Til tross for at barneverntjenestens foreldreveiledningstiltak er frivillig, kan det virke truende å ha en sak i barneverntjenesten, siden barneverntjenesten har så mye makt. Om foreldrene får tilbud om kurs fra andre instanser, ville motivasjonen kanskje vært annerledes og foreldrene kunne fått det rommet de trenger til å snakke om sine oppdragelsesmetoder i fellesskap. Ayaan Yasiin, ved Primærmedisinsk Verksted (PMV), sier i Redd Barnas rapport at det fortsatt er et tabu å snakke om vold i oppdragelsen. Hun sier at vi trenger en plass å utveksle erfaringer, for dialog og gjensidig læring, og rom for å si at ”jeg slår ikke”, eller ”jeg slår, men hvilke andre alternativer har jeg?” (Berggrav 2013:70). Om ikke barneverntjenesten spiller en sentral rolle i veiledningen av foreldre, er spørsmålet om man får kontakt med alle, for eksempel de som ikke ser hensikten med andre metoder i oppdragelsen. I mange tilfeller er man avhengig av at saker blir meldt til barneverntjenesten, for at barna skal få hjelp. Derfor vil barneverntjenesten være utrolig viktig som veiledningstjeneste for etniske minoritetsforeldre. Et stort problem i mange av barneverntjenestens saker der det er sterk mistanke om vold i minoritetsfamilier, er at de må henlegges, fordi familiene ikke vil ta imot tiltak og problemene i familien ikke anses som alvorlig nok til å ta barna ut av hjemmet (Berggrav 2013:6). Veiledning i andre instanser på et tidligere tidspunkt, kan kanskje kunne forebygge slike saker i barnverntjenesten.

Det kommer frem i Redd Barnas rapport (Berggrav 2013), at erfaring fra barneverntjenesten i veiledning av disse foreldrene, hevder at det er foreldrene som utøver oppdragervold med bakgrunn i sin kultur, som er positive og åpne og som i større grad greier å endre oppdragerpraksis etter veiledning. Endringer skjer og holdninger endres (Berggrav 2013:66). Leoul Mekonen, ved Regionsenter for barn og unges psykiske helse (R-BUP), sier derimot i

samme rapport at han mener frykten for loven og barnevernet er en viktig faktor, for at foreldrene har sluttet å slå barna. Han mener det burde være av overbevisning, basert på kunnskap og forståelse av hvilke andre alternativer som finnes, for at endringen skal være varig (Berggrav 2013:70).

Om informasjon og veiledning til foreldre har en effekt er et spørsmål som kan være vanskelig å svare på. Pinheiro (2008:76) viser til et eksempel fra Sverige, som ligger ett tiår foran oss i arbeidet mot vold i oppdragelsen. De har foretatt undersøkelser om omfanget av oppdragervold og hvordan foreldre stiller seg til det. I løpet av en periode på 20 år, fra 1980 til 2000, raste prosenten fra 51 % til 8 % av foreldre som sa de hadde brukt eller stilte seg positive til bruk av vold i oppdragelsen. Dette begrunner de i offentlige debatter om negative konsekvenser forbundet med fysisk avstraffelse av barn, så vel som empiriske og erfaringsmessige undersøkelser. Deretter har debatten påvirket folks holdninger via utdanningssystemet, massemedia og lignende. De mener også at ettersom det nå har vokst opp en hel generasjon som ikke har opplevd å bli fysisk avstraffet av sine foreldre, vil ikke vold i oppdragelsen være i deres handlingsrepertoar. Håpet i det norske barnevernet kan jo være at veiledningen og tiden har samme effekt på minoritetsfamilier.

Mye peker i positiv retning i forhold til at foreldreveiledning kan forebygge oppdragervolden i minoritetsfamilier. Det gir håp, til tross for at man møter mange utfordringer. Å opprettholde fokuset og gi sosialarbeidere mer kompetanse og nye metoder i arbeidet med minoritetsfamilier, vil nok i stor grad være viktig, for at veiledningen skal ha en forebyggende effekt på oppdragervold.

5 Avslutning

Temaet i denne oppgaven har omhandlet bruk av vold i oppdragelsesøyemed, samt hvordan foreldreveiledning i barneverntjenesten kan bidra til å forebygge denne praksisen i etniske minoritetsfamilier. Vold foregår i alle kulturelle sammenhenger, men det er stor forskjell på hvorfor barn blir utsatt for vold. Det kan være betinget i de sosiale normene man har vokst opp i, i levekår og livssituasjon og individuelle faktorer. Man er i stor grad formet av de holdninger, verdier og normer man selv blir oppdratt i, og erfaringer man har tatt med seg i livet. Disse verdiene og erfaringene tar man ofte med seg videre i barneoppdragelse og eget familieliv, både bevisst og ubevisst. Mange etniske minoriteter som har kommet til Norge ser ikke på fysisk og psykisk avstraffelse i oppdragelsen som vold. De mener det er til barnets beste, for å bli en lovlydig borger og god familieforsørger. Siden vold i oppdragelsen er forbudt i Norge, blir dette en stor utfordring når foreldre tar med seg sine kulturelt forankrede oppdragelsesmetoder hit.

Barneverntjenesten ønsker å forebygge oppdragervold ved å tilby frivillig foreldreveiledning. Målet er å gi foreldrene andre verktøy og metoder i oppdragelsen, slik at foreldrene slipper å ty til vold for å oppdra barna. Men barneverntjenesten står ovenfor en krevende oppgave i veiledning av etniske minoritetsforeldre, på grunn av språk og kommunikasjonsvansker og mistillit til barnevernet. For å bygge tillit og skape rom for endring, er det viktig at den barnevernansatte har kulturkompetanse og kultursensitivitet, og er bevisst hvordan sosioøkonomiske forhold påvirker familien. Da kan veileder ha bedre forutsetninger for å forstå familiens situasjon og ta vare på familiens behov. Det finnes ingen fasit, men nøkkelen for positiv endring, kan ligge i ta foreldrene med i aktiv dialog som likeverdige, for å skape et godt samarbeid og se løsninger sammen.

Litteraturliste

Aadnesen, B. N. Og Hærem, E. (2007) *Interkulturelt barnevernsarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Arbeids-og inkluderingsdepartementet (2007) *Et inkluderende språk*. URL: http://www.regjeringen.no/Upload/AID/publikasjoner/veiledninger_og_brosjyrer/2007/Veiledning_inkluderende_sprak_2007.pdf. (Lest 27.03.2014).

FNs barnekonvensjon. *FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989*.

Barneloven. *Lov av 8. april 1981 nr 7 om barn og foreldre*.

Barnevernloven. *Lov av 17. juli 1992 nr 100 om barneverntjenester*.

Berg, B. (2011) "Lost in translation?" Om kulturell brobygging og bruk av tolk som kommunikasjonsmiddel. I: B. Berg og T. A. Ask (red.). *Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Berg, B. Og Ask, T. A. (2011) Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid – en introduksjon. I: B. Berg og T. A. Ask (red.). *Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Berg, B. og Söderström, S. (2012) Bruk av tolk i vanskelige kommunikasjonssituasjoner. I: B. Berg og S. Söderström. *Innvandring og funksjonshemming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Berggrav, S. (2013) *Tåler noen barn mer juling? En kartlegging av hjelpeapparatets håndtering av vold mot barn i minoritetsfamilier*. Rapport utgitt av Redd Barna. URL: <https://www.nsf.no/ikbViewer/Content/1137481/Rapport%20T%E5ler%20noen%20barn%20mer%20juling.pdf>. (Lest: 1. Februar 2014).

Boine, E. M. (2009) *Veileder i kulturorientert barnevernsarbeid*. Tromsø: Barnevernets utviklingssenter.

Brenna, L. R. (2012) *Barnevernet i møte med innvandrerfamilier: Kompetent nok?* Oslo: Samora. URL: <http://samora.no/samfunn/barnevernet-i-mote-med-innvandrerfamilier-kompetent-nok>. (Lest 03.02.2014).

Bunkholdt, V. Og Sandbæk, M. (2008) *Praktisk barnevernarbeid*. 5.utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Dalland, O. (2007) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 4.utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Eriksen, T. H. (2011) *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. 5. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Frønes, I. og Strømme, H. (2010). *Risiko og marginalisering. Norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Helsedirektoratet (2011) *Veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenestene*. URL: <http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/veileder-om-kommunikasjon-via-tolk-for-ledere-og-personell-i-helse-og-omsorgstjenestene/Publikasjoner/veileder-om-kommunikasjon-via-tolk-for-ledere-og-personell-i-helse-og-omsorgstjenestene.pdf>. (Lest 01.04.2014).

Heltne, U. og Steinsvåg, P. Ø. (2011) *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jacobsen, D. I. (2010) *Forståelse, beskrivelse og forklaring; innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Jávo, C. (2010) *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer. Transkulturell forståelse, veiledning og behandling*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kalve, T. og Dyrhaug, T. (2011) *Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2009*. URL: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201139/rapp_201139.pdf. (Lest 07.02.2014)

Klyve, A. (2006). Marginalisering og forebygging. I: B, Erdal (red). *Ute, inne*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Mossige, S. og Stefansen, K. (2007) *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole*. URL: http://www.hioa.no/asset/3059/1/3059_1.pdf. (Lest 20.02.2014).

NOU (2012:5) *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. URL: <http://www.regjeringen.no/pages/36931483/PDFS/NOU201220120005000DDDPDFS.pdf>. (Lest 07.04.2014).

Oterholm, I. (2003) *Deltakelse og beslutninger i barnevernet. Nordisk sosialt arbeid*, 23. (4):217.223.

Pinheiro, P. S. (2006) *World report on violence against children*. URL: <http://cpwg.net/wp-content/uploads/sites/2/2013/08/Pinheiro-2006-World-Report-on-Violence-Against-Children.pdf>. (Lest 19.03.2014).

Schou, L., Dyb, G. og Graff-Iversen, S. (2007) *Voldsutsatt ungdom i Norge - resultater fra helseundersøkelser i seks fylker*. URL: <http://www.fhi.no/dokumenter/46168817ed.pdf>. (Lest 28.03.2014).

Skar, A-M. S. (2013) *Foreldreveiledning for fedre*. International Child Development Programme. URL: <http://www.bufetat.no/Bilder/Evalueringsrapport%20ICDP%20som%20forebyggende%20tiltak%20mot%20vold%20i%20barneoppdragelsen.pdf>. (Lest 09.04.2013).

Skytte, M. (2010) *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. 2. Utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Slettebø, T. Og Seim, S. (2007) Brukermedvirkning i barnevernet. I: T. Slettebø og S. Seim (red.). *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.

SSB (2008) Innvandrerebegreper i statistikken. Vestlig og ikke-vestlig - ord som ble for store og gikk ut på dato. URL: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/vestlig-og-ikke-vestlig-ord-som-ble-for-store-og-gikk-ut-paa-dato>. (Lest 27.03.2014).

SSB (2013a) *Innvandring og utvandring, 2012*. URL: <http://www.ssb.no/innvutv>. (Lest 28.03.2014).

SSB (2013b) *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2013*. URL: <http://www.ssb.no/innvbef/>. (Lest 20.04.2014).

Qureshi, N. A. (2009) Kultursensivitet i profesjonell yrkesutøvelse. I: K. Eide (red.). *Over profesjonelle barrierer : et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Weele, J., Ansar, N. og Castro, Y. (2011) Møte med foreldre som bruker oppdragervold – erfaringer fra arbeid med minoritetsforeldre. I: U. Heltne og P. Ø. Steinsvåg (red.). *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.